

Förord

Välkommen till *Skeptikerns guide till Jesus*.

Att vara skeptiker kan betyda olika saker. Filosofiskt är skepticism en hållning som betvivlar möjligheten till kunskap. Den hållningen har jag svårt för eftersom den är motsägelsefull. Kan man veta att man inte kan veta?

Bakom vårt ord skeptiker finns det grekiska ordet *skeptikoi*, vilket betyder *sökare* eller *frågare*. Det är bättre. Vi behöver undersöka och ställa kritiska frågor för att nå ny kunskap. Vi behöver, som uttrycket säger, vända på varje sten.

Den här boken är en guide för dig som skeptiker, för dig som sökare eller frågare, när det gäller den historiska verkligheten bakom Jesus från Nasaret. Har han funnits? Vad finns det för källmaterial om honom? Hur tillförlitligt är det? Dessa är avgörande bakgrundsfrågor för den som undrar vem Jesus var, vad han stod för och hur hans liv blev.

Min historia

Relationen till källmaterialet om Jesus går för min del långt tillbaka i tiden. Nya testamentets texter blev tidigt mina följeslagare och dialogpartners; jag har läst dem otaliga gånger.

Under 1980-talet var jag student vid Lunds universitet och fick möjlighet att studera dem akademiskt och läsa dem på grekiska, på det språk som de ursprungligen skrevs. Efter hand har jag sedan haft förmånen att under mer än tjugo år läsa och diskutera texterna

med studenter vid CredoAkademin i Stockholm och vid föreläsningar och debatter på universitet och högskolor runt om i Sverige, Norden och ute i Europa. Det har gett mig möjlighet att vända på de allra flesta stenar.

Nya akademiska trender

Det är svårt att skriva om källorna till vår kunskap om Jesus utan att nämna utvecklingen i den akademiska världen.

Under många århundraden utgick man vid universiteten från att både evangelierna och de övriga texterna i Nya testamentet var tillförlitliga, eftersom de betraktades som texter inspirerade av Gud. Därmed var sanningsfrågan avgjord redan i förväg. Det behövdes ingen närmare undersökning av relationen mellan vad texterna påstod och vad som de facto hänt i historien.

Under 1700-talet och 1800-talet förändrades detta gradvis, med drastiska resultat. Med Francis Schaeffers formulering gick man från att betrakta universum som ett ”öppet system av orsak och verkan”, till att se det som ett ”slutet system av orsak och verkan”.¹ Gud uppfattades som allt mer distanserad och likgiltig inför världens historia och avlägsnades efter hand helt och hållet. Tanken att under är möjliga avvisades, likaså tanken på texternas gudomliga inspiration. Nya testamentet började i stället studeras ”som vilken annan bok som helst”, med samma sorts tillkomsthistoria och samma sorts kännetecken som andra texter.

Problemet var att befrielsen från vad som upplevdes som en tusenårig kyrklig tvångströja ledde till överdrifter av motsatt slag. Om texterna tidigare betraktades som sanna, blev utgångspunkten nu att de är falska. Om de tidigare var inspirerade av Gud, blev de nu betraktade som myter eller sena efterhandskonstruktioner med

1. Francis Schaeffer, *He Is There and He Is Not Silent* (Carol Stream, IL: Tyndale House 2001), s 65–66.

svag eller obefintlig koppling till händelser i historien. Så inleddes en lång period i den akademiska världen med kritik och misstänksamhet som den naturliga utgångspunkten. Man hämnades seklers dogmatiska tro genom att driva kritik och ifrågasättande till sin yttersta spets. Den som läser Bauer, Schweitzer eller Bultmann – för att nu nämna tre inflytelserika namn från forskningshistorien – möter inte en läsning av texterna ”som vilka andra texter som helst från antiken”; vad man möter är en dogmatisk skepticism, en hyperkritisk inställning. I de flesta fall gäller ju principen att en anklagad är oskyldig till dess motsatsen är bevisad. Men inte när det gäller texterna i Nya testamentet. Som den engelske evangelieforskaren R T France har sagt: ”... från alla håll försäkras att texterna måste betraktas som skyldiga till dess de bevisas vara oskyldiga”.²

Grundhållningen under lång tid var alltså att texterna har fel tills motsatsen kan påvisas. Norman Perrin, amerikansk forskare, skrev så här 1967:

[H]elt klart måste vi fråga oss själva om ett yttrande ska tillskrivas den tidiga kyrkan eller den historiske Jesus. Med tanke på den synoptiska traditionens art [det vill säga traditionen från Matteus, Markus och Lukas] vilar bevisbördan på den som hävdar att yttrandet är autentiskt.³

Mina akademiska studier i Lund på 1980-talet präglades i huvudsak av detta skeptiska perspektiv. Men blottor började synas. Yngre forskare frågade: Om vi nu ska studera texterna ”som vilka andra texter som helst”, varför ska vi då utgå från att de har fel? Så studerar inte historiker andra texter från antiken.

Redan 1963 – fyra år innan Perrins citat ovan – hade A N Sherwin-

2. R T France, *The Authenticity of the Sayings of Jesus. History, Criticism & Faith*. Red av Colin Brown. (Inter-Varsity Press 1976), s 107.

3. Norman Perrin, *Rediscovering the Teaching of Jesus* (New York: Harper & Row 1967), s 39.

White, historiker vid Oxford med fokus på antikens Rom, noterat följande:

Det är förvånansvärt hur tillförsikten hos grekisk-romerska historiker har ökat, samtidigt som framtidstron och optimismen inom 1900-talets forskning kring evangelieberättelserna – *trots att man utgår från minst lika lovande material* – har minskat i och med utvecklingen av formkritiken ... Att evangelierna med grekisk-romerska mått mätt inte bekräftas i lika hög grad som Apostlagärningarna beror ... på skillnader i yttre, regionala förhållanden. Så fort Kristus kommer in under den romerska inflytelsesfären i Jerusalem [till exempel under Herodes och Pontius Pilatus] börjar också bekräftelserna. När det gäller Apostlagärningarna [som är skrivna av Lukas] är den historiska bekräftelsen överväldigande [min kursivering].⁴

Under mina sista år vid universitetet upptäckte jag på universitetsbiblioteket en nyproducerad serie – sex stora band under det gemensamma namnet *Gospel Perspectives* – som stakade ut en ny inriktning av öppenhet och nyfikenhet gentemot texterna.⁵ Den var företrädesvis skriven av engelska och amerikanska forskare med i dag välkända namn som Richard Bauckham, Paul Barnett, Donald Carson, Craig Blomberg, William Lane Craig, R T France, David Wenham med flera. Deras utgångspunkt var att studera källmaterialet om Jesus på samma sätt som vi studerar andra texter från antiken. Jag sträckläste hela serien!

Under de senaste trettio åren har det verkligen skett stora förändringar inom den nytestamentliga forskningen. Det hyperkritiska

4. A N Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in the New Testament* (Oxford: Clarendon Press 1963), s 107.

5. *Gospel Perspectives*. 1-6. Red av R T France, David Wenham, Craig Blomberg (Sheffield: JSOT Press 1981-1986).

perspektivet finns förvisso kvar, bland annat genom den amerikanska forskargrupp som gick under namnet ”Jesusseminariet”, som var aktiv under 1980- och 1990-talet och företrädde av forskare som Robert Funk, John Dominic Crossan och Marcus Borg. Svensk och skandinavisk debatt har ofta präglats av detta och andra liknande, negativa perspektiv. Men internationellt, inte minst genom engelska och amerikanska forskare, har en annan och mer konstruktiv attityd växt fram. Det är detta nyare spår jag kommer att följa.

En av poängerna i boken är jämförelsen mellan å ena sidan källmaterialet om Jesus och å andra sidan annat historiskt material från antiken. Nya testamentet *ska* studeras som vilka andra historiska texter som helst. En sådan jämförelse ställer texterna i Nya testamentet i ett överraskande och mycket intressant ljus, vilket du kommer att upptäcka om du läser vidare.

Den övergripande frågan gäller källmaterialets natur: Är texterna om Jesus bara religiösa påståenden, eller är de bara efterhandskonstruktioner för att legitimera en redan framväxande religiös institution, eller går de tillbaka till personer som har sett med sina egna ögon? Som den klassiska repliken i bröderna Marx-filmen *Fyra fula fiskar* från 1933 lyder: – Okej, vem ska du tro på, *mig* eller dina egna ögon?

Som framgår av boktiteln är detta del 1 av en planerad dubbelvolym, där del 2 kommer att behandla frågorna om Jesu person och liv: hans identitet, hans undervisning, hans död och hans uppståndelse.

Boken har tillkommit under några intensiva studieperioder på Trunnagården i Orsa, vid forskningsinstitutionen Tyndale House i Cambridge och i Krukmakarens hus i Visby – platser som idag ger mig underbara associationer.

Saltsjö-Boo oktober 2013

Stefan Gustavsson